

TUXUMDONLAR POLIKISTOZI SINDROMI BO'LGAN BEPUSHT AYOLLARDA TANA MASSASI INDEKSI VA INSULIN REZISTENTLIGI

Mustafayeva Madina Yusup qizi

*Toshkent davlat tibbiyot universiteti, Magistratura fakulteti,
Akusherlik va ginekologiya, bolalar ginekologiyasi kafedrası,
Akusherlik va ginekologiya yo'nalishi 3-kurs magistranti*

Annotatsiya. Tuxumdonlar polikistozi sindromi reproduktiv yoshdagi ayollarda uchraydigan murakkab endokrin va metabolik holat bo'lib, hayz siklining buzilishi, ovulyatsiyaning izdan chiqishi, erkaklik gormonlari miqdorining ortishi va bepushtlik bilan kechishi mumkin. Ushbu holatda tana massasi indeksi va insulin rezistentligi reproduktiv faoliyatga ta'sir qiluvchi muhim omillardan hisoblanadi. Ortiqcha tana vazni va semirish organizmda insulin ta'siriga sezuvchanlikning pasayishini kuchaytirishi, natijada qonda insulin miqdorining ortishi va tuxumdonlar faoliyatining buzilishiga olib kelishi mumkin. Mazkur tezisda tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan bepusht ayollarda tana massasi indeksi va insulin rezistentligining o'zaro bog'liqligi, ularning ovulyatsiya hamda reproduktiv salomatlikka ta'siri yoritilgan. O'zbekistonlik tadqiqotchilarning ilmiy ishlarida ham tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan ayollarda tana massasi indeksi, metabolik buzilishlar va bepushtlikni kompleks baholashning ahamiyati ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: tuxumdonlar polikistozi sindromi, bepushtlik, tana massasi indeksi, insulin rezistentligi, giperinsulinemiya, ortiqcha tana vazni, semirish, ovulyatsiya, giperandrogenizm, reproduktiv salomatlik, metabolik buzilishlar.

Tuxumdonlar polikistozi sindromi ayollar reproduktiv salomatligiga ta'sir qiluvchi keng tarqalgan endokrin kasalliklardan biridir. Ushbu sindromning asosiy klinik belgilariga hayz siklining buzilishi, tuxum hujayraning tuxumdondan ajralib chiqishining buzilishi, erkaklik gormonlari miqdorining ortishi va tuxumdonlarning tuzilishidagi o'zgarishlar kiradi. Ovulyatsiyaning muntazam sodir bo'lmasligi tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan ayollarda bepushtlikning muhim sabablaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonlik olimlarning tadqiqotlarida ham tuxumdonlar polikistozi sindromi bilan bog'liq bepushtlikda gormonal va metabolik o'zgarishlarning mavjudligi qayd etilgan. Tana massasi indeksi insonning tana vazni va bo'yining o'zaro nisbatini ifodalovchi ko'rsatkich bo'lib, tana vaznining me'yoridan ortiq yoki kamligini baholashda qo'llaniladi. Tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan ayollarda tana massasi indeksining oshishi metabolik buzilishlarning rivojlanish xavfini kuchaytirishi mumkin. O'zbekistonlik tadqiqotchilar tomonidan

o'tkazilgan tadqiqotlarda tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan ayollarning muayyan qismida ortiqcha tana vazni va semirish holatlari aniqlangan [1].

Ortiqcha tana vazni mavjud bo'lgan ayollarda yog' to'qimalarining ko'payishi insulin ta'siriga sezuvchanlikni pasaytirishi mumkin. Bunday holatda organizm qondagi glyukozani me'yorida ushlab turish uchun ko'proq insulin ishlab chiqaradi. Natijada qonda insulin miqdori ortib, giperinsulinemiya yuzaga keladi. Insulin rezistentligi va giperinsulinemiya tuxumdonlar polikistozi sindromining metabolik xususiyatlari bilan chambarchas bog'liq. Insulin rezistentligi tuxumdonlar faoliyatiga bir necha yo'nalishda ta'sir ko'rsatadi. Qonda insulin miqdorining ortishi tuxumdonlarda erkaklik gormonlari ishlab chiqarilishini kuchaytirishi mumkin. Erkaklik gormonlarining ko'payishi esa tuxumdonlarda follikulalarning normal rivojlanishiga xalaqit beradi. Follikulalarning yetilishi buzilganda tuxum hujayraning tuxumdonidan ajralib chiqishi ham izdan chiqadi. Natijada ovulyatsiya muntazam bo'lmaydi va homiladorlik yuzaga kelish ehtimoli kamayadi [2].

Tana massasi indeksi yuqori bo'lgan tuxumdonlar polikistozi sindromi bilan og'rigan ayollarda metabolik buzilishlar ko'proq uchrashi mumkin. Biroq insulin rezistentligi faqat ortiqcha tana vazniga ega ayollarda kuzatilmaydi. Tana vazni me'yorida bo'lgan ayrim ayollarda ham insulin ta'siriga sezuvchanlikning pasayishi mavjud bo'lishi mumkin. Shu sababli tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan bepust ayollarni tekshirishda tana massasi indeksini aniqlash bilan birga insulin almashinuvini ham baholash muhimdir [3].

O'zbekistonlik Ibragimov Bahodir Fikrievich va Xudoyarova Dildora Raximovnaning tadqiqotlarida tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan ayollarda tana vaznini me'yorlashtirish va metabolik o'zgarishlarni tuzatish reproduktiv faoliyatni tiklashning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rsatilgan. Tadqiqotda tekshirilgan bemorlarning 48 foizida ortiqcha tana vazni aniqlangan, 22,6 foizida esa tana massasi indeksi 30 dan 40 gacha bo'lgan.

Tana massasi indeksining ortishi bilan bog'liq metabolik o'zgarishlar tuxumdonlar polikistozi sindromining klinik ko'rinishlarini kuchaytirishi mumkin. Ayniqsa, ortiqcha yog' to'qimalari insulin rezistentligi, giperinsulinemiya va gormonal muvozanatning buzilishiga sharoit yaratadi. Ushbu jarayonlar bir-biri bilan o'zaro bog'liq bo'lib, tuxumdonlarda follikulalarning yetilishi va ovulyatsiya jarayonining buzilishiga olib kelishi mumkin. Tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan bepust ayollarda tana massasi indeksini aniqlash klinik tekshiruvning muhim qismi hisoblanadi. Bunda tana vaznining ortishi, semirish darajasi va yog' to'qimalarining taqsimlanishi hisobga olinishi kerak. Shuningdek, och qoringa qondagi glyukoza va insulin miqdorini tekshirish, glyukozaga chidamlilikni baholash hamda boshqa metabolik ko'rsatkichlarni aniqlash orqali insulin rezistentligining mavjudligi haqida ma'lumot olish mumkin [4].

O'zbekiston Respublikasida tuxumdonlar polikistozi sindromi va bepustlik bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda bemorlarni klinik, anamnestik, gormonal va laborator ko'rsatkichlar asosida kompleks tekshirishga alohida e'tibor qaratilgan. Bunday yondashuv bepustlik sabablarini aniqlash, bemorning metabolik holatini baholash va individual davolash usulini tanlash imkonini beradi. Qurbaniyazova Madina Zafarjanovna tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotda surunkali anovulyatsiyali bepust ayollarda tuxumdonlar polikistozi sindromi bilan bog'liq gormonal va metabolik ko'rsatkichlar o'rganilgan. Tadqiqotda insulin rezistentligi ko'rsatkichi bilan ayrim reproduktiv gormonal ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlik ham baholangan. Bu esa insulin almashinuvini baholash bepust ayollarda reproduktiv holatni kompleks o'rganish uchun muhim ekanini ko'rsatadi [5].

Shunday qilib, tana massasi indeksi va insulin rezistentligi tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan bepust ayollarni tekshirishda bir-biri bilan bog'liq muhim ko'rsatkichlar sifatida qaralishi lozim. Tana vaznining ortishi insulin rezistentligini kuchaytirishi, insulin rezistentligi esa gormonal muvozanat va ovulyatsiyaning buzilishiga yordam berishi mumkin. Shu sababli bepust ayollarda reproduktiv tizim bilan bir qatorda metabolik holatni ham baholash muhim ahamiyatga ega.

Xulosa.

Tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan bepust ayollarda tana massasi indeksi va insulin rezistentligi o'rtasida muhim klinik bog'liqlik mavjud. Tana vaznining ortishi insulin ta'siriga sezuvchanlikning pasayishiga va qonda insulin miqdorining ortishiga yordam berishi mumkin. Giperinsulinemiya esa tuxumdonlarning gormonal faoliyatiga ta'sir qilib, follikulalarning yetilishi va ovulyatsiyaning buzilishiga olib kelishi mumkin. Natijada homiladorlikning yuzaga kelishi qiyinlashadi. Shu sababli tuxumdonlar polikistozi sindromi bilan bog'liq bepustlikni baholashda tana massasi indeksini aniqlash, insulin rezistentligini tekshirish va gormonal holatni kompleks baholash muhim hisoblanadi. O'zbekistonlik tadqiqotchilarning ilmiy ishlari ham tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan bepust ayollarda metabolik va reproduktiv ko'rsatkichlarni birgalikda o'rganish zarurligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ibragimov B. F., Xudoyarova D. R. Polikistoz tuxumdonlar sindromini davolashda yangi yutuqlar. Biomeditsina va amaliyot jurnali. 2021.
2. Ibragimov B. F., Xudoyarova D. R. Polikistoz tuxumdonlar sindromini tashxislashning istiqbollari. Biomeditsina va amaliyot jurnali. 2021.
3. Matrizayeva G. D. Tuxumdonlar polikistozi sindromi ilmiy va amaliy tibbiyotning dolzarb muammosi sifatida. Shifokor axborotnomasi. 2018.

4. Ixtiyorova G. A., Qurbonova Z. Sh., Roziqova D. K. Anovulyator bepushtlik va tuxumdonlar polikistozi sindromi. Buxoro davlat tibbiyot instituti ilmiy nashri. 2020.
5. Muzaffarova M. X., Ixtiyorova G. A., Oripova F. Sh. Bepushtlik va tuxumdonlar polikistozi sindromi bo'lgan ayollarning klinik xususiyatlari va laborator ko'rsatkichlari. Samarqand davlat tibbiyot universiteti ilmiy materiallari. 2022.
6. Muzaffarova M. X. Tuxumdonlar polikistozi sindromida yordamchi reproduktiv texnologiyalar samaradorligini bashorat qilishda follikulalar rivojlanishining molekulyar va genetik ko'rsatkichlari. Buxoro davlat tibbiyot instituti. 2023.
7. Qurbaniyazova M. Z. Surunkali anovulyatsiyali bepusht ayollarda ovulyatsiyani rag'batlantirish usulini takomillashtirish. Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali. 2023.